

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՅՐԵՄՆԵՐՈՐԻ ՌԻՔԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ ԶՄԻՌՆԻԱ ՇԱՐԱՅ 13 ԱՊՐԻԼ 1878 ԹԻԻ 4090

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Գերմանիոյ բարեկամական միջամտութիւնն յաջող վախճան մի ունեցաւ, ինչպէս որ կը յուսացուէր: Կըհաւատեն թէ Ռուսիոյ կառավարութիւնն մի քանի պայմանօք որք ընդունուած են ՚ի մեծ տէրութեանց, իւր հաճութիւնն տուած է դեսպանաժողովոյն գումարմանն և կընդունի որ նոյն ժողովոյն մէջ վիճարանութեան ներքեւ գրուի Ն. Ստեփանայի դաշնագրութիւնն, ու հարկ եղած փոփոխութիւնքն լինին առ ՚ի անջնաս պահել զընդհանուր օգուտն Եւրոպիոյ: Եթէ վէճնայէն հասեալ տեղեկութեանց հաւատ ընծայելու լինիմք, արդէն հրաւիրագրեր յուղարկուեր են առ մեծ տէրութիւնս վասն գումարման դեսպանաժողովոյն: Քաղաքային իրաց այս յաջող դարձուածն որում թէ և կըսպասուէր, բայց կըհաւատեն թէ վիճակեալական բարձրագոյն ազդեցութեանց միջոցաւ ՚ի ձեռս բերուեր է: Քանզի կըսուի թէ Ռուսիոյ Չարն ինքնագիր նամակ մի յուղարկեր է առ կայսրն Գերմանիոյ, և թէ Կիլլոմ Չորրորդ ևս ուղղակի գրեր է Մեծին Յրիտանիոյ թագուհւոյն: Վեհապետական այս մտերիմ թղթակցութիւնքն, որ մարդասիրական վեհազայմանց արդիւնք են, հարկաւ ոչ սակաւ ազդեցութիւն քրած պիտի լինին ՚ի վերայ յարարական կառավարութեանց: որք անշուշտ փոխադարձ զիջողութեամբք յաջողեցան որում զգումարունն դեսպանաժողովոյն: Տարապայս չունիմք թէ այս դեսպանաժողովոյն մէջ, որում պիտի նախագահէ Պիտարք իշխանն, կատարեալ ներդաշնակութիւն մի պիտի գոյանայ, Եւրոպիոյ ընդհանուր օգուտքն պիտի ապահո-

վին և Արևելեան խնդրոյն լուծումն կամ լաւ ևս է ասել աշխարհիս խաղաղութիւնն ամուր հիմանց վերայ պիտի հաստատուին: Փարիզի «Մէմորիալ Տիփոններէ» օրագիրն կըսէ թէ Անդղիոյ կառավարութիւնն յիշեալ ժողովոյն մէջ պիտի առաջարկէ ՚ի մէջ այլոց, որ Պուլըարիոյ սահմաններն քիչ մը սեղմուին, Հէլլասայի սահմանադրութեան կարեի, եղածին չափ ընդարձակուին և Հայաստանի ինքնօրինութիւնն չնորհուի: Առաջարկելի այս ամեն բարեկարգութիւնքն, որոց վախճանն թուրքիոյ քրիստոնէայ ժողովրդոց բարեկեցութեանն կը վերաբերի, դիւրութեամբ կընան ՚ի գործ գրուիլ: բաւական է որ պատերազմին մարդասիրական նպատակն հաստատուն պահուի, և ընդգծմ սկզբանց արդարութեան նախամեծարութիւնն բոլորովին համապարեան ցեղի ժողովրդոց չչնորհուի: Կըհաւատեն նաև թէ Անդղիոյն պիտի առաջարկէ գումարուելի դեսպանաժողովոյն մէջ, որպէսզի Դարդանէլի նեղուցէն անցանող ամեն ազգաց վաճառականի նաւերէն միւսնոյն տուրքն առնուի, զոր Սուէլի ջրանցքէն անցնող նաւքն կըվճարեն: Եւ այս տրոց արդիւնքն գործածուի ՚ի հատուցումն թուրքիոյ արտաքին պարտոց տեղեկաց և մայր գրեմոյն: Հաշիւ եղած է, կըսեն, թէ այս կերպիւ ՚ի միջոցի 15 ամաց կատարելապէս պիտի վճարուին թուրքիոյ արտաքին բոլոր պարտքն: Օմանեան նախարարաց խորհրդոյն մէջ մասնաւոր փոփոխութիւնք տեղի ունեցան: յորոց գլխաւորն է առաջին նախարար Էսե. Ահմետ վէֆիք փաշային հրատարուան: որում յաջոր-

դեց մեր քաղաքակից վսե. Սատրք փաշան: Այլև Մէհմէտ Ռիւշտի փաշան նախարարաց խորհրդոյն անդամ անուանեցաւ առանց յատուկ պաշտօնի: Չինուորական գործոց վերատեսչութիւնն իրզէթ փաշային յանձնեցաւ և իսրահիմ փաշան՝ ծովային զորութեանց նախարար կարգեցաւ: Մոլլա-Պէյն Շէխ-Իւլ-Խոլամ անուանեցաւ: Կ. Պոլսոյ Ռուսաց դեսպանատունն, նմանապէս հիւպատոսարանն արդէն բացուած են: Մօսկու Նէլիտօֆ ասպետն դեսպանական գործակատար (chargé d'affaires) անուանեցաւ, և յանցելում շարաթու պաշտօնապէս ներկայանալով օգոստոսիա Սուլթանին՝ զվկայագիր իւր մատոց Նորին վեհախառութեան սովորական հանդիսիւ: «Աս թիւրքի մէջ կըկարգամք թէ Հռոմոս կղզւոյն գլխացի ասիական ծովեզերքին վրայ գտնուող Մաքրի անուն վաճառաչ քաղաքին բնակիչներն՝ իրենց գայմադամ Բայիֆէ Էֆէնտիին զօջաքաղութենէն ու հարստահարութիւններէն ձանձրացած՝ քանիցս անգամ բարձրագոյն իշխանութեան գանդատելէ և օգուտ մը չտեսնելէ ետև՝ յուսահատելով որոշեր են իրենց դատաստանն իրենք տեսնել: Ռուսի Մարտի 2-14ին բնակչաց մեծ մասն՝ իսլամ և քրիստոնէայ, գումարուելով կըվստեն կառավարութեան ապագանքը, և գայմադամք բռնի դուրս հանելով կըքաշեն մինչև ծովեզերքը կըլտանին խայտառակութեամբ և թշնամանօք, և նաև մը մէջ կըգնեն, որ անմիջապէս կըհեռանայ: Այսպէս Մաքրի բնակիչները կազատին իրենց չար կառավարչին ձեռքէն»: ՄԱՍԻՍ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Կիֆաս 1էվի գաղղիացի գիտնականին կամ կապալագէտին հեղինակութիւններէն հետագայ լիտյն մէկ մասը թարգմանելով ի լոյս կընծայուի: Օգտակար կամ գոնէ հետաքրքրական կը լարծեմք զայն ուսումնական խնդրոց վարժանոց համար: Երբայական կրօնի գործիքները բոլորովին խորհրդանշաններ էին, և Մովսէս, այն գերանանց կապալագէտը, Աստուածաշունչի առաջին և վերջին խօսքը ոսկիէ և պղնձէ գրած էր տապանակին և բոլոր յաւելուածոց վրայ: Գիւրոյ-Պրասէ և Դիւլանտոյ իրենց մտգական տարեցոյցներուն մէջ գրած են Ագամայ, Յոբայ, Եսայեայ, Եսայեայ և բոլոր միւս մեծ մարգալտի խորհրդանշաններ: Ամբողջ Արևելից մէջ հրեանուած խորհրդանշանաց ներակրթական անգանակը՝ բոլոր նախնի առասպելաբանութեանց բանալին է: Եթէ մէկը չձանձնայ անոր քանդակագրական յղուբները կըկորսուի ի հարկէ վէտայի, Չէնտալիսայի և Աստուածաշունչի միջին այլաբանական հետեւաբար խորհրդաւոր գրուածոց մէջ: Բարն և չարը ծնող ծառը որ աղբիւր է չորից գետոց, և որոց մին ոսկեղէն այսինքն լուսնային երկիրը կ'ուռուգանէ, և միւսը գիշերոյ զառարուութեան մէջ կըհասի, Մաքնիական օձը՝ որ զկինը կըհրապուրէ և կըբռնէ զայրը կըհրապուրէ, Երեմական սրբավայրին դրան առջև կեցող քերթիւնն՝ ձեռքն ունենալով հանգանակին հրեայանաց հրեղէն սուրը,

Աշխատութիւնը և երկունքով ծնունդը, Կայէնի և Աբելի բաժանումը, Իրհեղեղի ջուրց վրայ ծիփող տապանը, Սև ագռաւը որ չվերադառնար, սպիտակ աղանին որ կըվերադառնայ, վերջապէս Ծննդոց դրքին այն ամեն կապալական հրաշալի այլաբանութիւնք, որք, եթէ գրուածքին նման ստոյգ պատմութիւններ կամ իրողութիւններ ըմբռնուին, դեռ շատ ծաղու և արհամարհանաց պիտի դատապարտուին անուանական գիտուններէ, ինչպէս որ վճռէր, այն սքանչելի տգէտը որ գիտէր ամեն բան ծաղրել այլ ոչ ուսանիլ, չինայեց տգիտօրէն ամեն ծաղր ու արհամարհանք: այս բոլոր հրաշալի այլաբանական գրուածները կըսեմք ներակրթեալին (ի թագուն գիտութիւնս) համար լուսալի ճառագայթներ կըքառնան որ համակրանօք և սիրով կողջունէ յայնժամ ճշմարիտ վարդապետութեան մշտնջենական սքանչելիքը: Մովսէսի հինգ գրեանք, Եղեկէլի մարգարէութիւնը և Յովհաննու Յայտնութիւնը՝ Աստուածաշնչական ամբողջ շէնքին կապալական բանալիներն են: Սրբավայրին և տապանակին նմանող եղեկիէլի Սպինքսները եգիպտական չորեքինութեան քառեակ արգասիքն են, անոր սիւները՝ որք իրարու մէջ կըգառնան՝ Պիւթագորի ներդաշնակ աշխարհագրեւորներն են: Նոր տաճարը (Սողոմոնի), որուն յատակագիծը բոլորովին կապալական չափերու վրայ հիմնուած է, նախնական խորհրդաւոր մասնութեան աշխատութեանց տիպարն է: Յովհաննէս՝ իւր Յայտնութեան մէջ միւսնոյն պատկերները և միւսնոյն թիւերը յառաջ կըբերէ, և մտաւորաբար նոր երուսաղէմի մէջ երեմական աշխարհը կըվերաշինէ: Բայց չորս

գետոց աղբիւրին մէջ արեղակնային գառնուկը խորհրդաւոր ծառին յաջորդած է: Աշխատանօք և արեամբ եղած ներակրթութիւնը լրացած է: տաճար չըկայ ալ, վասնզի ճշմարտութեան լոյսը տիեզերական կերպով տարածուած է, և աշխարհ արդարութեան տաճարն եղած է: Սրբազան մատենից այս վերջնական գեղեցիկ երազը (Յայտնութիւնը), այս երկնային երևակայութիւնը՝ որուն իրականութիւնը, եկեղեցին ուրիշ կենաց մը վերապահած է, բոլոր նախկին երկպառակութեանց և արդի խել մը ցնորաբաններու անփշրելի ժայռ մը եղած է: Տիւրույի և վճռէյ մեծամեծ հմտութիւններ սպառեցին բոլոր հանգանակաց առնչութեան նոյնութեան մասին, և բոլոր կրօնները ժխտելով եղբակացուցին: Մենք ևս միւսնոյն ուղիով տրամագծաբար հակամտեայ հաստատութեան մը կըհասնիմք, և զարմանօք կըճաննամք թէ քաղաքակրթեալ աշխարհի մէջ կեղծ կրօններ չեղան: Երկնային լոյսը, Լուսին կամ Բանին գերագոյն իրաւանց այս պայծառութիւնը, որ ամեն մարդ կըլուսուորէ՝ չըբրկեց Զօրօսութիւն որդիները նաև սրբոյն Պետրոսի ոչխարները: Երկնային յայտնութիւնը երբէք մէկու մը միջին չէ: բոլոր աշխարհ փոքր ի շատէ կըհասկնայ ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը: քանզի ինչ որ կընայ գոյ ըլլալ հարկ է որ գոյ ըլլայ՝ գոյ եղողին համեմատ: ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՅ Է, Այլև առ այլ: Յովհաննու իւր Յայտնութեան մէջ ներկայացուցած ըստ երևոյթին այնքան այլանդակ ձեւերը՝ քանդակագրական և այլաբանական են՝ արևելեան համայն առասպելաբանութեանց նման: Սպիտակ հանդերձ հագնող, եօթը աշ-

— 25 հետևեալ նամակն ընկալաք ՚ի 1—13 ամսոյս, երբ արդէն Արշալուսոյ նախորդ թերթն ՚ի լոյս ընծայեալ էր, հետևապէս քիչ մը ուշ կը հրատարակուի այն, բայց և այնպէս Լոնտոնի մեր մեծարդոյ և աղբաւեր բարեկամին քաղաքական խորհրդակցութիւնքն ծանր ուշադրութեան արժանի են միշտ :

Լոնտոն, 4 Ապրիլ (ն. Տ.) 1878

Մեծարոյ բարեկամք իմ,

Պիտի գանգատիք, հաւաստի եմ, իմ ցարդութեան իմ պահանջներս համար. որոյ մասամբ իւրեք գուր իսկ էք պատճառ. քանզի կը կատարուի որ իմ ինչ ինչ գաղափարացս համամիտ չլինելով ինչպէս ձեր լրագրոյն մէջ գիտազուլիւն ըրած էք, իմ գրութիւններս չհրատարակէք, և կամ անոնց մէկ մասը զեղչէք : Երկրորդ՝ իմ ձեռք հաղորդած քաղաքական լուրերս, երբ անոնց հրատարակութիւնն երկարի, բնականաբար իրենց կարի որութիւնն կը կորսնցնեն. սակայն Լոնտոնէն նամակ գրել և օրուան քաղաքականութեան վերայ լռել, հնար է այս արդեօք, Լոնտոն ուր երկրագնդոս չորս կողմէն ուղղուած լուրերն կը կեդրոնանան, Այս երկրիս մէջ մտադիւր իսկ չլինի քաղաքականութեամբ զրազեւը, հրապարակաց մէջ լրագրութեամբ օրուան լուրերն բարձրաձայն քեզ կը հաղորդեն :

Գետնանաճ ողորդ տեղի չպիտի ունենայ. ուր մնն այն է օրուան ինքզինն : Անդղիա և Ռուսիա միմեկ համաձայնիք : Անդղիա կը պահանջէ որ Ռուսիոյ և Թուրքիոյ մէջ հաստատուած դաշնադրութեան բոլոր պայմանքն Գետնանաճ ողորդին քննադատութեամբ ենթարկուին : Ռուսիա առայժմ կը մերժէ այս առարկութիւնը, իսկ Թուրքիոյն կառավարութիւնը չլինար տանել թէ՛ իւր և համայն երրորդոյ շահերուն նկատմամբ Ռուսիա ըստ իւր կամաց ձեռք, չափէ, կտար և կարգադրէ Թուրքիոյ աշխարհագրի, հետևաբար պատերազմական ահագին պատրաստութիւնը կը լինին, որպէսզի Անդղիոյ գործնական սլոճ իւր բարոյական ազդեցութեան համապատասխան է : Բայց և այնպէս շատ հաւանական է, որ միևս տէրութեանց միջնորդութեամբ համաձայնութիւն մի տեղի ունենայ այս երկու կառավարութեանց մէջ, և Եւրոպոյ խաղաղութիւնն չլրացուի :

Լորտ Տէրպիլի նախարարաց խորհրդէն հրատարակուի խիստ տխուր ապաւորութիւն ըրաւ Անդղիոյ հասարակութեան մէկ մասին վերայ : Թորի (Tory) գահին մի առանց լորտ Տէրպիլի հնարաւոր է արդեօք : Հասարակութիւնն ա-

ռաւել լորտ Տէրպիլի քան լորտ Պիքնսֆիլտի վտանգութիւնն կը նմայէր միշտ. և թէպէտ մի քանի լրագրիւնք փորձեր ըրին հասարակաց ուշադրութիւնը դրոշմաբեր որպէսզի հարկաւոր եղած միջոցները ձեռք առնուին ու կառավարութեան դէմ բողոքեն զԱնդղիա ՚ի պատերազմ չմտնող համար, սակայն ոչինչ ազդեցութիւն ունեցաւ ցարդ : Հայտ բարքի միջինի ներու տխուր վարձք՝ անհուն յիշողութեան մէջ է տակաւին : Հետևաբար լորտ Պիքնսֆիլտի քաղաքականութիւնն կը տիրապետէ այժմ. և ինչպէս հեռագրով իմացած պիտի լինի՞ թաղուհոյն յայտարարութիւնը, որ ՚ի դաշտ կը կանչէ պահանջներ գումարտակները : Կառավարութեան հակառակ ազատական կուսակցութիւնն՝ ներկայ անարագ այնք մէջ անկարողութեան դատապարտուած կերելի կը դրոշմի, կը յուզուի, առանց ոչինչ ընել կարողանալոյ : Չգիտեմ, կրնա՞ր ինձ միևս որ բարեկամներէս մեր պատիւն և մեր շահերն ուղղակի ՚ի վտանգի չեն, եթէ Պիքնսֆիլտ սակաւ կամ առաւել տարածութիւն ստացիր է, մեզի ինչ փոյժ չիմարած է մեր ժողովուրդը և 1878 թ. նորանս ինձ կը յիշեցնէ. կը վայել սառցիւ որ մէկ հարուած մի տրուի մեզ, որ խեղաբերիմք :

Լորտ Տէրպիլի յաջորդ եց Սոլդադիլի մարզիչը որ ինչպէս գիտէք, Հեղեկաստանի կառավարութեան ուղղութիւնը կը վարէր : Լորտ Սոլդադիլի Ապրիլ 2 ամսաթուով բոլոր օտար տէրութեանց քով եղած Անդղիոյ ներկայացուցիչներուն մի շրջաբերական ուղղեց, որ համայն Եւրոպոյ ուշադրութիւնն պիտի գրաւէ անտարակոյս : Թագուհոյն կառավարութիւնն ցարդ օրէն կերպիւ յայտնած չէր թէ որո՞ք էին սան Սթեֆանոյի հաշտութեան գաղափարն պայմանաց մէջ այն կէտին՝ որ Անդղիոյ և առհասարակ Եւրոպոյ շահուց կը հակառակէին : Արդ լորտ Սոլդադիլի պարզ և յայտնի կերպիւ բացատրած է այս կէտերը իւր շրջաբերականին մէջ :

Հարկ չեմ համարիր ասոր վերայ երկարօրէն գրել. քանզի նոյն իսկ շրջաբերականը ձեռք հասած պիտի լինի արդէն. միայն կուզեմ ձեր ուշադրութիւնը հրապարակել յայտնանի նկատմամբ եղած առարկութեան վերայ թէ Անդղիա չհամաձայնիր քննադատութեան գրառում և Հայաստանի մէկ մասն իրեն սեպհական է : Այս կերպիւ, կրնէ, նոյն երկրին ժողովուրդը Ռուսիոյ անսխալական ազդեցութեան առկա պիտի լինի, և երրորդական վաճառքն որ այժմ ՚իրապիզօնէն ՚ի Պարսկաստան կուղղուին, Ռուսիոյ հաճութեանն ենթարկուելով իւր մաքսատան

պատուարի առջև պիտի արգիլուին :

Լորտ Սոլդադիլի այս գիտողութիւնքն մեծ նշանակութիւն ունին մեզ Հայոցս համար. քանզի որչափ իսկ սեպհական վաճառքն ինքիւր եղած է, հաւաստի եմ որ Հնդկաստան բառն իսկ ազնուական մարգիղին յիշողութեան վրիպած չէ. . . : Արդարև շատ քաղաքագէտ անձինք՝ Ռուսիոյ դէպի Եւրոպայ հովան յառաջանան Հնդկաստանի համար վտանգաւոր կը գտնեն : Լորտ Տէրպիլի այս կարծիքէն չէր : Արդ եթէ այս առարկութիւնն զօրաւոր փաստաբաններ ունենայ հասարակաց կարծեաց մէջ, և Մեծն Բրիտանիա զինու զօրութեամբ դէմ դնել որոշէ Ռուսիոյ դէպի Եւրոպայ հովան յառաջանալ արգիլելը համար, այն ատեն կրնայ գործնական շարժառիթ մի ներկայանալ Հայոց իրենց ազատութիւնն ու ինքնօրինութիւնն ստանալու համար : Այս կարևոր խնդիրն երկարօրէն բացատրուած է Մարտ ամսոյն սկիզբն Լոնտոնի մէջ հրատարակեալ Գետնանաճ ողորդ և Հայք՝ անունով տետրին մէջ : Հաւաստի եմ որ այս օրինակ փոփոխութիւն մի՞ Օսմանեան կառավարութեան շահուց կատարելապէս կը համապատասխանէ. քանզի ոչ ապաքէն աւելի շահաւէտ է իրեն սահմանակից ունենալ հարկատու Հայ իշխանութիւն մի՞ քան Ռուսիոյ ձեռքն յանձնել այն երկիրներն, եթէ Բարձրագոյն Գուռն ուշի ուշով նկատողութեան առնու այս խնդիրն, ապա իմ եմ որ այլևայլ պատճառաց համար իսկ մեր գիտողութիւնները ճիշտ պիտի գտնէ, մանաւանդ որ Օսմանեաց և Հայոց մէջ երբէք այնպիսի ատելութեան ոգի գոյացած չէ, ինչպէս Թուրքաց և Պուլկարաց մէջ :

Այս կարևոր խնդիրն բաւական յուզուած է այժմ՝ Լոնտոնի և Մանչեսթրի Հայոց մէջ, որոց միացած են նաև երեւելի Հայաստէր Անդղիացիք թայմը լրագրոյն Մարտի 24 թուոյն մէջ յիշատակութիւն եղած է միտք Պրայսի (Bryce) տան մէջ տեղի ունեցած ժողովոյն նկատմամբ, ուր ներկայ էին քանի չափ Անդղիացիք մեծա մասամբ բարոյամէտի անդամք : Պարթի մարզիցը, մար Աշլի, սըր ճօն ֆէնուէ, սըր Հէրի վէրնէ, և այլն, ինչպէս նաև ինն Հայազգիք :

Այս ժողովոյն մէջ Հայաստանի արդի վիճակին վերայ բաւական խօսուելի է ետև, առաջարկեցաւ մի մասնաժողով կազմել, բարկացեալ ներկայ գտնուող Անդղիացի և Հայազգի հանգիսականներէ, և որոշեցաւ լորտ Տէրպիլի պատգամաւորութիւն մի ուղղելով յիշատակարան մի ներկայացնել ինքրելով միանգամայն որ առաջիկայ Գետնանաճ ժողովոյն մէջ Հայոց խնդիրն իսկ նկատողութեան առնուի Մեծն

տանակաց մէջ տեղ կեցող և ձեռաց մէջ եօթն աստղեր բռնող ներակրթիչը՝ Հերմէսի միակ վարդապետութիւնն է. լուսոյ տիեզերական անօրէնութիւնները կը ներկայացնէ նա :

Արեգակն իւր վրայ ունեցող և տաներկու աստղով պսակեալ կինը՝ երկնային իշխան է. միտքն է նա որոյ աղան կը ներկայ կուզէ երկնական կենաց օճը (նիւթը յողմել կուզէ ոգիին). բայց նա արձուի թևեր կառնու և յանապատ կը փախչի. նախագուշակ ոգին՝ պաշտօնական կրօնի (եկեղեցւոյ) նիւթականութեան դէմ կը բողոքեն :

Մեծ հրեշտակը՝ որոյ կերպարանքը արեգակ մ'է, որոյ պսակը ծիրանի գօտին է, որոյ հանդերձը ամպ մ'է, սրոյ սրունքները հրեղէն սիւներ են, և որ ոտքին մէկը ի ցամաք և միւսն ի ծով կը դնէ՝ կապալական ճշմարիտ համաստուած մ'է ոտքերը Պրիազին (ձեռաց աշխարհի) հաւասարակշռութիւնը կը ներկայացունեն, սըրունքները մասօնական կամ Սողոմոնի տաճարին Եսաֆն և Պեհա (զօրութիւն և տկարութիւն) կողուած սիւներն են, անպէտով ծածկուած մարմինը՝ որմէ ձեռք մը ելնելով զիրք մը կը բռնէ Երեմիայի (ներակրթական վարժութեանց) աշխարհագուռնը է, այսինքն թագուն գիտութեանց ծանօթութիւնը : Արեգակնային գլուխը որ եօթնեկող պսակուած է՝ Աղիլութի (կատարեալ երկնային յայտնութիւն) աշխարհագուռն է, այսինքն երկնային նախագագայման ծանօթութիւնը, աշխարհի փրկութեան, լուսաւորութեան կանխագագայմը : Երբայցի կապալագէտը չճանչանայ այս հանգանակին գաղանիքը, ասի քրիստոնէութեան ամենախորին գաղանիքը կը վախճանէ իսրայէլի համայն թագուն վարդապետութեանց հետ :

Եօթը գլուխ ունեցող կենդանին՝ Յովհաննու հանգանակին մէջ լուսաւոր եօթնեկին նիւթական և հովանիկենական ժխտողականութիւնն է. բարեբանեան պոռնիք նաև միևնոյն կերպով կը համապատասխանէ արեգակ հագնող կնոյ : Չորս ձիւնորք չորս ալլաբանական կենդանեաց (Ապիլոսի կամ Եգեկիէլի կառքին վրայ) կը համապատասխանեն : Եօթը փողով, եօթը գաւաթով և եօթը սուրով եօթը հրեշտակները խօսքով կրնանական միութեամբ և զօրութեամբ բարիին չարին դէմ ըրած կուր կը մեկնեն. . . ուստի թագուն գրքին եօթը կինը յաջորդաբար բացուած են և տիեզերական ներդաշնակութիւնը բացած է :

Այն մեկնիչները որք այս բարձրագոյն կապալին (Բայսիութեան) մէջ ուրիշ բան գտնել երազած են, իրար ժամանակ կորուսած և աշխատանք փոստած, հետևաբար ծաղր եղած են : Նարոյններ՝ Ա. Գորնիոն հրեշտակը համարել, Լուսակը ինչո՞ղ ասողը, Վոլթէյն ու Ռուսոն ի պատերազմ զինեալ մարտիները կարծել բոլորովին ազայական և ծաղրելի ցարներ են : Մի և նոյնն է ետև 666 թուոյն՝ ումանց մեծանուն անձանց անուններուն յարմարցունելու համար եղած մանկական ճիգը :—

Այստեղ կը վերջացունենք բարձրագոյն մոգին սոյն յօդուածը, զգուշութիւն համարելով այս մասին որ գուցէ վտանգաւոր ըլլայ ծուռ հասկացողներուն. մանաւանդ որ խիստ դժուար պիտի ըլլար ըմբռնել արդէն նախապատրաստութիւն չունեցող մտաց համար : Սակայն արժան կը համարիմք մեր կողմանէ քանի մը ծանօթութիւններ տալ իւր բացատրութիւն կամ իւր սկզբնական հրահանգ թագուն գիտութեան, այսինքն կապալին :

Կապալին նախնական իմաստն է սուրբ մատենից այլաբանական գրուածքը լուծել, կան երկրորդական և երրորդական իմաստներ ալ, այսինքն մոգութիւն, հրաշագործութիւն, ամենակարողութիւն, սակայն հարկ չէ անոնց վրայ խօսիլ :

Արդ գիտել հարկ է նախ որ երբայցական այրուբենին տառերը գիտուածով ձեռուած կամ շինուած գիրեր չեն. իւրաքանչիւր տառին ձեռք խորհուրդ մը կը բովանդակէ, ինչպէս էին նախնի ժամանակաց արձանագրական կամ քանդակագրական նշանները. նաև իւրաքանչիւր տառ զատ զատ խօսքեր և իմաստներ կը պարունակէ իւր մէջ, հետևաբար քանի մը տառից շարքը կամ մէկ բառը ամբողջ հատորներ է, զարմանալի չէ որ հրեայք չեն ճանաչեր իրենց տառից այս յատկութիւնը. վասնզի կապալ իրենց մէջ մարդարէները, թագաւորները և քահանայապետները միայն գիտէին և չէին սուսցանէր հասարակ ժողովրդէան. հրեյից ժողովուրդը այնպէս կը կարծէ որ կապալ գիտցողը (վերի ըսուած երկրորդական և երրորդական նշանակութիւններն ըմբռնելով անշուշտ) Աստուծոյ և հրեշտակաց դնդից հետ յարաբերութեան կուսնենայ, և կրնայ ամեն ինչ գիտութեամբ գործել :

Օրինակ մը տամք տառերուն զօրութեան վրայ. Եհօվահ (խօսիւն վահ, բառ հրեյից) որ Աստուծոյ գերազանց և ամենամեծ անունն է, չորս տառէ կը բաղկանայ իօ, ի, վա, ի (Եհօվ) :

Իօ տառը վերէն գէպի վար կիսով չափ չեղակի գծիկ մ'է, այսինքն գալարուն ձև մը ունի, որ կը նշանակէ յաւիտեական շարժականութիւնը կամ շարժական օրէնքը, վերի ծայրը կը նշանակէ սկզբնական շարժիչ կամ նախա-

Յրիտանիոյ պաշտպանութեան ներքե : Այս պատգամաւորութիւնն մտադիր է լրրա Յօլըզ-պրի ներկայանալ երբ պատերազմի վտանգն հեռանալով Գեորգիանաժողովոյն տեղի ունենայն որոշուի :

Բաւական օտմանակ կայ որ բարձրագատիւ Միաճաթի վառային հետ տեսնուելոյ առիթն ու պատիւն ունեցայ : Թէպէտե փառային հետ տեսնուելոյ ձեւերը չգիտեմ . . . սակայն բոտ որում մեր խօսակցութիւնն դազդի արէն տեղի ունեցաւ , Արեւելեան ձեւերու հարկ չկար : Այս անձն առանց երկրայութեան , ուշիմ և հանձարեղ կերպարան մի ունի : Եւ Բարձրութիւնն խմբաւոր թէ Չմիւռնացի Եւ , խիստ մեծ հաճութեամբ կը գտնուէր Չմիւռնոյ օտմանցի երեսփոխանաց անվիհեր . քաջութիւնը է . Պօլսոյ բարձրագատիւն մէջ . իսկ Թուրքիոյ արդի արքայութիւնն միւրայ կարեկէր կը յաւանդէր : Միաճաթ փառային նախ գիտայոց բարձր քննիչութեան մէջ շատ բարեկամներ ունի , որք կը յարգեն և կը պատուեն զինքն . յիշեցով մանաւանդ որ նա էր օտմանեան Սահմանադրութեան թելոց թիչն : Թէպէտե շատեր իսկ կը պատարանին՝ Ե . Պօլսոյ դեսպանաժողովոյն առթիւ նորա ցոյց տուած սասանիկ յամառութիւնը . որոյ հետեւութիւնն խիստ ցաւալի եղև Թուրքիոյ համար : Ստոյգ է որ Միաճաթի փառային ծանր պատասխանատուութեան խաւատիկայ համար , ՚ի ժողով գումարնց տէրութեան նախարարներն , պաշտօնեաներն և երևի անձինքն , ինչպէս նաև ամեն ազգաց հոգեւոր Տօլիւներն , և անոնց որոշման եւ թել արկից և բազական տէրութեանց առաջարկութեանց բնդ ունեւորութիւնն . սակայն կրնն որ հոն ժողովեալ անձինքն հաւատարի էին թէ Միաճաթ փառային և իւր կառավարութեան հաճելի պիտի լինին եթէ նոյն առաջարկութիւնն ներս մերժեն . ուստի և մերժեցին : * * *

ԱԶԳԱՅԻՆ

Իզմիր , 11 Ապրիլ 1878

Ազգայ խմբագիր Արշալուստի :

Ա. Մամուլը նոյնմերի և Գեորգիանայի միացեալ անագրոյն մէջ լեզուի խնդիրը մակադրաբաւական երկար և բնդ արձակ յօդուած մի կը տեսնեմք , որոյ մէջ թէպէտե հակասական պարթեւութիւնք շատ կան , բայց մենք առայժմ անոնցմէ մին միայն կուզենք սղծմիտ ընթերցողաց դատողութեանը յանձնել . ուրիշ պիտի տեսնենք թէ՛ մեր միջեանդ աշխարհաբառեան պատուելին ինչ անօրինակ և ծուռ գրութեան

պատճառ , վարի ծայրը նոյնին կը համապատասխանէ , որով կը նշանակէ զինչ որ վերը կայ նըման է վարիին , և ինչ որ վարի կայ նման է վերինին : Երկրորդական նշանակութիւնն է Արշալուստի , մարդ , արգ ինձաւորիչ , ներգործական :

Չէ կամ ինչ երկու հաս ծայրերը իրարու կցուած (եռանկեան ձեւով) և մէկ հաս՝ հորիզոնական գիրքով կեցող զմին միւս ծայրին տակ վերէն ի վար կեցած զմիկով կը բազականայ իբր թէ տաճկական վեց թուանշանին առջև զմիկ մը գրուած ըլլար , և կը նշանակէ արգ ինձաւորիչ զօրութիւն , երկուքին միաւորութիւնը երկրին յառաջ գարը : Երկրորդական նշանակութիւնն է Եւս , կին , կրտսերական , Գիտելի է որ Եւս երեք տառէ կը բազականայ (հէ , վալ , հէ) ուստի երբ որ Խօս տառին երկրորդական նշանակութիւնը Եւս կազմող տառերուն առջև գրուել , կը լլայ Խօս , ինչ , վալ , ինչ (Եւսիս) Արշալուստի և Եւս , մարդ և կին , ներգործական և կրտսերական :

Վալ տառը Խօս տառին մերձաւոր ձեւ մը ունի , վերի ծայրը ոչ այնչափ նորք մեր ստորակէտին նման , և կը նշանակէ ներգործականին և կրտսերականին ընդգրկեան դազմարը , երկուքին միութեան արգ ինձաւոր : Երկրորդական նշանակութիւնն է որդի , ծնունդ , արգ ինձաւոր : Զորորդ և վերինը կրկին և՛ տասն է որ կը կրկնուի , և կը նշանակէ շարունակութիւն և մշտնջենաւորութիւն արգ ինձաւորիչ զօրութիւն , արգ ինձաւոր նախորդ արգ ինձաւոր :

Այսպէս է ահա Եւսիս խորհրդաւոր բառին ունեցած նշանակութիւնը որ ուշադիր ընթերցողին կը նայ հպելի ըլլալ թէ ինչ դազմարի և խորհրդաւոր կը պարունակեն այնքան այլապակ կը կրկնող սրբազան սատանից գրութիւնները . կը

մը մէջ ինկած է աշխարհաբառի կիրքէն մորթեալ : Վերջինեալ իր յօդուածին մէջ Պ. Մամուլեան այս անգամ ևս նոր և այլապակ սկզբունք մը կը քարոզէ բնութիւն թէ՛ Գեորգիանայի մէջ քերականութիւնք աւերող և անօգուտ բան է՝ որովհետեւ կը յարէ , պեզուն քերականութիւնն չէ և ոչ քերականութիւնը լեզու : Գեորգիանայի կը յարէ թէ՛ այլ լայն շերմութիւն է , և ոչ շերմութիւնը լայն . բայց և այնպէս պատուելին կը թուանայ որ , առանց արեւազան շերմութիւնն չկայ , ինչպէս նաև առանց քերականութեան օրինաւոր և կանոնաւոր լեզու չկայ :

Պ. Մամուլեանի այս խօսքը՝ ինչպէս բազմաց՝ նոյնպէս և մեզ այնքան զարմանք կը թայ որ շարունակ մտածելով չենք կրնար հետեւութիւն մը կամ եզրակացութիւն մը հանել , որ ուղիղ արամաբանութեան կանոնաց գլխօրին հակառակի : Բայց Եւսիս այսօր ընդունած է թէ՛ նորուս աշխարհք իրենց լեզուն սփռուած համար ՚ի հարկէ որեւիցէ քերականութեան կը խարօտին . նոյն իսկ Եւսիս և Նոյնը հոչակաւոր քերականք կը խառնուանին թէ՛ քերականութիւնը , արհեստ մըն է՝ ուղիղ խօսելու և անսխալ գրելու համար . և մենք բոլոր ուսումնասիրաց դասուն հետ , այնպէս համոզուած ենք թէ լեզու մը ստիւրու համար՝ քերականութիւնը էական և կրնայ բառի իսկ թէ՛ առաջին մը յիշեցնելու մէկն է : Եւ այն այլապէս և այլապէս զաւառարարաւորները , որ այսօր գրական շրջանին մէջ կը բռնան , եթէ քիչ կամ շատ քերականական կանոնաց և ուղիղութեանց համեմատ չգրուէին , բոլորովին անհասկանալի և անհասկնալի պիտի ըլլային հասարակութեան քան որ ստորագր անբնական եղած են այսօր :

Եթէ Պ. Մամուլեանի այս ամենամախորդ և ծիծաղելի սկզբունքը՝ վարժարանաց մէջ մուտ գանէ , արգ Եւս քերականութիւնը ինչ միջոցաւ և ինչ ուղիղութեամբ լեզու մը պիտի սովորին . ահաւասիկ ասոր մեր խելքը հասնիր և անհամբեր կը սպասենք որ Պ. Մամուլեան գոհացուցիչ պատասխան մը տայ մեր այս առարկութեան :

Վանդի մեղի պէս շատեր ալ այս անօրինակ խնդրոյն լուծման սրայայող կը յաւանեն :

Պ. Մամուլեան քերականութեան մասին այս խօսքը ըսելէ ետք , երկու տող վարը կրկին այն պարթեւութիւնը կաւելցնենք զի յոս ծայր կողմ մանկիկն անգամ գիտէ որ լեզուն կազմող տարրերը քերականութիւնը չէ , այլ այն արմատական բառերն և արամաբանական օրէնքն որ լեզուի հոգի և կենդանութիւն կը տան : Եթէ իրօք ծայր կողմ մանկիկները , Պ. Մամուլեանի լուծման պէս , լեզուին տարերայ և արա-

յիչէ նաև ընթերցողը անշուշտ որ՝ Արշալուստի նախապետին անունը առաջ Արշալուստի էր և ապա Եւս տառը շորհուհեցաւ իւր անունին , այսինքն արգ ինձաւորիչ զօրութիւնը :

Եւսիսին երկրորդական նշանակութիւնը թիւերու խորհրդաւոր կը մեկնէ , որուն կը սուրի երկուքին յառաջ : Մէկը ինքնին ապարդ ինչ և ամուլ է , երկուքը կ'արգ ինձաւորի մէկին համաձայնութեամբ : Երկուքը ըմբռնելու համար գաղափար մը , յիշողութիւն մը հարկաւոր է : այս գաղափարն է երեքը , արգ ինձաւոր : Մէկը և երկուքը (այսինքն երեքը) իմանալու համար ուրիշ գաղափար մը հարկ է իրարու կցող , ըմբռնող , և կ'արտադրի չորսը , այսինքն մէկը ամուլ է , երկուքը արգ ինձաւորիչ է , երեքը արգ ինձաւոր է , չորսը արգ ինձաւորիչն մշտնջենական շարունակութիւնն է :

Այս է կատարելութիւն : Այս է խորհրդաւոր քառաթիւն նշանակութիւնը՝ որոյ վրայ ֆրիկը կը գոչէ ամենայն ինչ կ'արգ ինձաւոր : Այս էր ահա նախնի կազմող քերականութեան կամ մարգարէից նախաստացութիւնները՝ որք Մեսիան , աշխարհի վերջից կ'աւետեանն մեզի :

Խորհրդաւոր Մպինքը , Երեկիէի կառքը , Մովսէսի առաջնակի խաչին , քառաթուոյն , 4ին վերջապէս Եւսիսի խորհրդանշաններն էին : Մպինքի ձեւն էր . Առիւծ , այսինքն Զորութիւն , Զուր : Զուլ , այսինքն Աշխատութիւն , Երկիր : Մարգ , այսինքն Բանակցութիւն , Զուր : Արիւ , այսինքն Հանձար , Օր : Եւսիսին Բանը կը մեկնէ իւր քառաթուով , և Բանը Եւսիսին կը պարզէ իւր քառաթուով , խաչով : Եւսիս Արտուած է , Մարգ—Արտուածը Եւսիս է իւր մշտնջենական եղանակով :

մարանական օրինաց հմտութիւն ունին , այն ատեն պէտք է որ երկրորդ , երրորդ և չորրորդ դասարանաց աշակերտք մէջմէկ փիլիսոփայ կամ բազմազէտ իմաստուն դարձած ըլլան . . . . .

Այս համառօտ դիտողութեանց ձեւը ճշմարտասէր և անկողմնակալ Արշալուստի մէջ տեղի մը շնորհելիք խնդրելով , Մամուլեանին , Թ. ԲԱՐԷԼԵԱՆ

Օգոստափառ Սուլթանն՝ ըստ խնդրոյ Պօլսոյ Ս. Պատրիարք Զօր մերոյ , բարեհաճեցաւ մարդասիրաբար Օսմանիէ կարգին երրորդ աստիճանի շքանշանն շնորհելու իր արքայութեան անունով Յարութիւն Արքեպիսկոպոսին : Նմանապէս Մեծիտիէ կարգին երրորդ աստիճանի շքանշանն շնորհեց Վանայ պատրիարքական ֆոխանորդ Երեմիա Եպիսկոպոսին և կարտի առաջնորդ Աղուանեան Գրիգոր վարդապետին :

Այլ Մշոյ առաջնորդ Ալթաթեան Գրիգորի Եպիսկոպոսն և Դրապիզոնի առաջնորդ Նազարեանց Մատթէոս Ժայռագոյն վարդապետն Օսմանիէ կարգին չորրորդ աստիճանի շքանշանաւ պատուեցան :

—Հարձեալ օգոստ . Սուլթանն՝ ըստ խնդրոյ Խարբերքի հառաքելիքն , հաճեցաւ Մեծիտիէ կարգին չորրորդ աստիճանի շքանշանն շնորհել յիշեալ վիճակին Առաջնորդական Տեղապահ տէր Սարգիս վարդապետին :

—Սրբալէիքի (Հայր) անուանի զօր ապետն յանցելու շաքաթու Նիքոլաս Մեծ Դքսին կողմանէ փոխադարձ այցելութեան գնացեր է Կ.Պօլսոյ Ս. Պատրիարք Զօր , յորմէ արժանաւոր մեծարանք ընդունուեր է :

—Գ. Պօլսոյ գաղղիական նորընտիր դեսպան մօսիւ Ֆուրնիէ , որոյ գալուստն շնորհաւորելու գնացել էր Ս. Պատրիարք Հայրն մեր , հաճեցաւ յանցելու շաքաթու փոխադարձ այցելութեան երթալ Նորին Սրբազնութեան , որոյ հետ երկարօրէն խօսակից եղև :

—Կ. Պօլսոյ ֆունկ յազրոյն ամսոյս 5 թուոյն մէջ զյետագայ տեղեկութիւնն ընթերցումը : Բիւրեղեացուրիչ և երկուական լրագրաց գըրուեր է , թէ Նար—Պէյեան գերա . Տ. Խորէն Ս. Արքեպիսկոպոսն՝ Ռուսաց Աղէքսանդր կայսեր ներկայացեր , յիշատակադիր մը մատուցեր և սիրով ընդունուեր է Նորին Վեհափառութեան կողմանէ : Կորչալօֆ իշխանին ալ այսպէս ներ-

Նոր համար է որ գիտութեան բարոյ և շարի ծառը այլաբանական դրախտին մէջ կը տանկէ երեկի կազալագէտն Մովսէս չորս գետոց մէջ տեղ , Գառաթիւն վրայ Յիսուսը : Գետաերուն մին լուսեղէն երկիրը կ'ողողանէ , և միւսը գիշերոյ թագաւորութեան մէջ կը հասնի—գրիտոնեութեան (մարդասիրութեան , լուսաւորութեան) և անտի—քրիստոնեութեան (բարբարոսութեան և տգիտութեան) խորհուրդը կը մեկնեն գոքա :

Օձը զինքը և կինը զայրը կը հրապուրեն—բընութեան ձգողական օրինաց խորհուրդը կը ներկայացունեն :

Երեմիական սրբազայրին դրան առջև կեցող հրեղէն սուրով Բերովիէն Սպինքսի կը համապատասխանէ որ (Սպինքս) կը սպառնայ Թէպիէի թագաւորութիւնը (իմացականութիւնը , տիեզերական օրինաց գիտութիւնը) յափշտակել ուղղուներուն՝ առանց լուծելու հանելուկը (Աստուածը , մարգը) :

Աշխատութիւնը և երկուքով ծնիր—նուիրական թագուն գիտութեան մէջ վարժուելուն և փորձութեանց գաղտնիքը կը ներկայացունեն : Կայէն և Արէլ կը բաժնուին—Չարը և բարին կը հակառակին , նիւթը և ոգին կը բաժնանին և սակայն նիւթը ողիւն կուրորէն յաղթել կուզէ և զանի սպաննած կը կարծէ :

Տապանը ջրհեղեղի ջուրը վրայ կը ժպտայ—Օղիւրիսի արկին է այն : Արաւը (սև) չըդառնար , աղաւնին (սպիտակ) կը գառնայ—տգիտութիւնը պիտի խուսի , գիտութիւնը պիտի դայ . խառնը պիտի սահի , լայսը պիտի թագաւորէ . այսպէս կը լլայ ժամանակին անհունութեան մէջ . երկու հակառակաց դոյնացուած հաւասարակչութեան վարդապետութիւնն է այդ :

Երեմիական սրբազայրին դրան առջև կեցող հրեղէն սուրով Բերովիէն Սպինքսի կը համապատասխանէ որ (Սպինքս) կը սպառնայ Թէպիէի թագաւորութիւնը (իմացականութիւնը , տիեզերական օրինաց գիտութիւնը) յափշտակել ուղղուներուն՝ առանց լուծելու հանելուկը (Աստուածը , մարգը) :

Աշխատութիւնը և երկուքով ծնիր—նուիրական թագուն գիտութեան մէջ վարժուելուն և փորձութեանց գաղտնիքը կը ներկայացունեն : Կայէն և Արէլ կը բաժնուին—Չարը և բարին կը հակառակին , նիւթը և ոգին կը բաժնանին և սակայն նիւթը ողիւն կուրորէն յաղթել կուզէ և զանի սպաննած կը կարծէ :

Տապանը ջրհեղեղի ջուրը վրայ կը ժպտայ—Օղիւրիսի արկին է այն : Արաւը (սև) չըդառնար , աղաւնին (սպիտակ) կը գառնայ—տգիտութիւնը պիտի խուսի , գիտութիւնը պիտի դայ . խառնը պիտի սահի , լայսը պիտի թագաւորէ . այսպէս կը լլայ ժամանակին անհունութեան մէջ . երկու հակառակաց դոյնացուած հաւասարակչութեան վարդապետութիւնն է այդ :

Երեմիական սրբազայրին դրան առջև կեցող հրեղէն սուրով Բերովիէն Սպինքսի կը համապատասխանէ որ (Սպինքս) կը սպառնայ Թէպիէի թագաւորութիւնը (իմացականութիւնը , տիեզերական օրինաց գիտութիւնը) յափշտակել ուղղուներուն՝ առանց լուծելու հանելուկը (Աստուածը , մարգը) :

կայացեր, և նորա, փոխադարձ այցելութեամբ քր յեծարուեր է :

Ամենա. տէր խրիմեան սրբազան Հօր համար ալ կըսեն, թէ Լոնտրա հասեր, գլխաւոր նախարար լորտ Պիգոնսթիլտի հետ տեսնուեր, և Հնդկաստանի ազգայիններէն հռչակաւոր աղա Սէթ Աբգար ազգասէր ազգայնոյն ապարանքն հիւրընկալուեր է :

— Լոնտոնի թայմզ օրագրոյն Ապրիլի 13 (Ն. Տ.) թիւն պատուաւոր կերպիւ կը յիշատակէ զժամանումն Կ. Պօլսոյ նախորդ Պատրիարք գերա. խրիմեան սրբազանին ՚ի յիշեալ մայրաքաղաքն. ուր բազում սիրով և մեծարանօք ընդունուեր է ՚ի Հայոց բնակելոց ՚ի Լոնտոն :

Այս ազնիւ ազգայնոց մէջ մասնաւոր նշանակութեան արժանի կը համարուի զմեծաշուք Սէթ Աբգար պատուաւոր սեղանաւորն, որ մին է յնկերաց և յեղբարց մեծանուն Հայ վաճառատան Կարկաթայի Աբգար և Բնկերք (Apcar & Co) անուանեալ :

Պարոն Սէթ Աբգարն իւր հայրենասէր վեհ զգացմամբն, բարեհաճեր է հիւրասիրել զյիշեալ սրբազանն յապարանս իւր՝ որ ՚ի թաղն Lancaster—gate, 74 :

Արդ ՚ի ծանրակշիւ պարագայիս այսմիկ, նորա մատուցեալ այս ազգասիրական ծառայութեան համար՝ զխորին շնորհակալութիւն Հայոց ազգին մատուցանելով նմա, տարակոյս չունիմք թէ հաւատարիմ թարգմանն պիտի լինիմք ազգային երախտագէտ զգացմանց :

Ինչպէս որ մեր նախընթաց թուոց մէկուն մէջ զրուցած եմք, գերա. խրիմեան Արքեպիսկոպոսն՝ հոգևոր այցելութեան պաշտօնիւ ուղևորած լինելով ըստ խնդրոյ Մանչեսթէրի Հայոց, նորին Սրբազնութիւնն ՚ի Լոնտոնէ գնացեր է ՚ի Մանչեսթէր, ուր Հայոց եկեղեցւոյն մէջ ըզպատրիարքական կոնդակն կարգաւ տալէ ետեւ վերադարձեր է ՚ի Լոնտոն :

Ըստ մասնաւոր տեղեկութեանց մերոց, խրիմեան սրբազանն Ս. Չատիկի տօնախմբութիւնն ՚ի Մանչեսթէր պիտի կատարէ, ուր շաբաթ մի մնալով ՚ի հոգևոր մխիթարութիւն ազգայնոց մերոց, պիտի վերադառնայ կրկին ՚ի Լոնտոն :

— Կ. Պօլսոյ ազգային լրագիրք կը պատմեն թէ ՚ի նոյն մայրաքաղաքն գտնուող Մշոյ վանուց միաբաններէն երեք արժա. վարդապետք ուղղակի ՚ի Բարձրագոյն Գուռն երթալով ազերսագիր մատուցեր են բողոքելով Մշոյ վանուց կալուածոց և գիւղորէից մէջ ՚ի վերջին աւուրս գործուած աւարառութեանց և ոճրագործութեանց դէմ և այս տառապալի վիճակին չհիմնական դարման մի ինդերելով Յիշեալ

աղերսարկու վարդապետք ՚ի բացակայութեան առաջին նախարարին՝ սիրով ընդունուեր են ՚ի խորհրդականէ նորին խոստանալով թէ հարկաւոր եղած տնօրէնութիւնքն ՚ի դործ պիտի դրուին անյապաղ, Արժա. Հարք կրկին և կրկին ինդերեր են, կըսէ «փունջ», որ մի անգամ ընդ միշտ վերջ տրուի Հայոց աղէտից և թշուառութեանց, որոց հանդուրժել կարելի չէ այլ ևս, և ծանր է տակաւին ևս համբերութիւն և երկայնամտութիւն քարոզել :

Մ. Ր. Շ. Ա. Ա. Յ. Ս. Ա. Ր. Ա. Տ. Յ. Ա. Ն

Իզմիրու պատուաւոր ազգայիններէն Մկրտիչ աղա Բարունակեան, զկնի երկարատե հիւանդութեան, ներկայ ամսոյ Յին առ Աստուած փոխեցաւ ՚ի հասակի 70 ամաց, թողով ՚ի սուգ զմեծա. երէց եղբայրն և ազնիւ բնասնիքն իւր Գորովագութ հայր՝ բարի որդւոց և ազնիւ թուանց, հանգուցեալն իւր բարի վարուքն և կենցաղավարութեամբ բազմաց համակրութիւնք գրուած էր :

ՔԱՆԱՔԱՆ ԼԱԻՔԻՔ

Չմիւռնիա, 15 Ապրիլ :

Չորեքշաբթի օրն և բողոք գիշերն այնպիսի հեղեղանման անդադար անձրեւ եկաւ, որ նոյն իսկ ձմեռուա՞ ժամանակ քիչ կը պատահի : Յայտնի է թէ այս անձրեւն մեծապէս օգտակար է երկրագործութեան :

— Ծովապետ Հոպարդ փաշան՝ յանցելով շաբաթու ՚ի քաղաքէս անցնելով՝ ուղևորեցաւ ՚ի Մարսիլիա երթալու, ուսկից ՚ի հայրենիս իւր յԱնգղիա պիտի երթայ : Կը հաւատեն թէ նորին վսեմութիւնն Բարձրագոյն Դրան թողտուութեամբ, քիչ ժամանակ միայն բացակայ պիտի գտնուի ՚ի Կ. Պօլսոյ :

— Կըլենք թէ մեծարդոյ Գուլումճեան Պետրոս էֆէնտին, որ Կ. Պօլսոյ կաթողիկէ Հայ երեւելեաց գասուն կը վերաբերի, ՚ի մօտ աւուրս ՚ի Հոմ պիտի երթայ բազմ տնօրէնութեան Բարձրագոյն Դրան, առ ՚ի շնորհաւորել զգահակալութիւնն Լեոն Յ. Ս. Պապին ՚ի կողմանէ օգոստոսիա Սուլթանին :

— Ազգային լրագիրք Կ. Պօլսոյ՝ կը ծանուցանեն թէ գերա. իզմիրեան Մատթէոս սրբազան Եպիսկոպոսն հասեր է ՚ի նոյն մայրաքաղաքն վերադառնալով ՚ի Ս. Էջմիածնէ, ուր գնացեալ էր ըստ հրաւիրանաց վեհափառ Հայրապետին ամենայն Հայոց :

— Աղէքսանդրիոյ Յակոբեան վսե. թագաւոր—

- ԱՊՐԱԳԱՏԱՊՐԱ
- ԱՊՐԱԳԱՏԱՊՐ
- ԱՊՐԱԳԱՏԱՊ
- ԱՊՐԱԳԱՏԱ
- ԱՊՐԱԳԱՏ
- ԱՊՐԱԳԱ
- ԱՊՐԱԳ
- ԱՊՐԱ
- ԱՊՐ
- ԱՊ
- Ա

Ապրագատապարան 66 դիրէ կը բաղկանայ, այսինքն քովէ քով երկու 6 թուաշնան : Յովհաննէս այս կրկնակի վեցեակին վրայ ուրիշ 6 մը ևս կը յաւելու որ կըլայ 666 կամ երեք վեց, զոր գումարելով 18 թիւը կարտագրի : Կապալին բանային եղող Դարօ կոչուած քարտէղներուն 18 երորդը յիմարութեան, անանականութեան և գաղանութեան իշխանութեան խորհուրդը կը պարունակէ, ինչպէս որ յաճախ կը պատահի մարդկութեան մէջ, երբ որ Ապրագատապարան նման անկանոն և անհաստատ հիման վրայ դրուին իշխանութիւնք :

Յիմարութիւն, շրջեղեղէն առաջ և շատ հեղ, անանականութիւն և գաղանութիւն, որք կը յիշեցունեն մեզ թիմուր Լէնկեբու, Ներսէսեբու կամ ամբողջ միջին դարը :

Յ. Կ. ՍՊԱՃԵԱՆ

Չմիւռնիա, 4 Ապրիլ 1878 :

Պէյն անցեալ շաբթու 69 շաղէ վի՛ այսինքն 3000 օխայից չափ Եգիպտոսի պատուական բըրնձ յուղարկեց՝ քաղաքիս Հայ աղքատաց և անանկաց բաժնուելու համար վասն հանգստեան հոգւոյ ամենախիղի դասեր իւրոյ Դարուհի օրիորդին, որ յանցելու մն յերկինս հրաւիրեցաւ ՚ի դեռափթիթ հասակի :

Ըստ խնդրոյ վիճակիս ազգային վարչութեան իւր խորին շնորհակալիքն հրապարակաւ կը յայտնեմք, յաւեցնելով թէ աղքատք և տնանկէ՞ մանաւանդ ՚ի տառապաղին ժամանակիս յայսմիկ, լիաբերան ջերմեռանդ օրհնութեամբք աղօթող են առ Աստուած վասն քաջողութեան յիշեալ վսե. Պէյն և իւր ազնիւ գերդաստանին :

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

Ի պատճառս տօնախմբութեանց Քրիստոնէից և Իսրայէլացւոց՝ աւետարական Գործառնութիւնք յոյժ սակաւ եղէն յայսմ շաբաթու. այսու ամենայնիւ 80 կողով ափիօն վաճառեցաւ ՚ի դին 135 1/2 շուրուշից առ չէքին Եհրի կոչեցեալ տեսակն և 132ի Գառահիսարի ափիօն :

Այս գիներն հաստատուն են և ըստ հասարակաց կարծեաց պիտի բարձրանան ՚ի դալ շաբաթու, զի կը հաւատեն թէ դժման բաւական պատուէրք կան ի շուկայի մերում :

Փալամուտէն գրեթէ 4000 կենդինար վաճառեցաւ : Անգղիոյ տեսակն 103 շուրուշով և նաղիւրէլ կոչուած տեսակն 131 կենդինարն :

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

Չրաբուժական հաստատութիւն ՚ի Չմիւռնիա :

Յայտնի է ք ջրաբուժութիւնը բոլորակաւ մասնաւոր օրինաւոր մեքոտ մէքած հետզհետէ կը ծառայի Երուսալի ամեն կողմերը, և բնաւոր հիւանդներու օգտակար ծառայութիւններ կը մատուցանէ : Տարբեր տարբեր բարեխառնութեամբ ջրերուս այլեւ այլ կերպ մատակարարութեանց վրայ հիմնուած այս բժշկութիւնը մինչեւ ցարդ անբուժելի համարուած այլեւայլ հիւանդութեանց ևս մասնաւորապէս ջրային պեսպէս ախտերու այնպիսի մեծ օգուտներ կ'ընծայէ որ բուժական բանկազին միշտ մը համարուած է այս օրուան օրս քէ Գերմանիոյ, քէ Պաղդիոյ քէ Անգլիոյ մէջ և քէ ուրիշ տեղեր, ուր ջրաբուժական հաստատութիւններ կ'ընդունան, և իրենց օգտակար արգիւններովը Քլանուար կը յայտնեն : Քաղաքիս պարոն Բանկազինոյ յոյն բժիշկն այ Բարի ջրաբուժական երեւելի հաստատութեան մը մեջ հարկ եղած ամեն փորձառութիւններն ստանալի վերջը՝ իւր քաղաքակցաց ծառայութիւն մը կը հետ դիտարարութեամբ, Ֆլեթիք և Պեյնի—Պարտի վերջին կատարելագործեալ յրութեանց համեմատ այս տեսակ հաստատութիւն մը հիմնած է մեկուկէս տարիէ ՚ի վեր քաղաքիս մէջ, որ իր անճակաւ վերատեսչութեան իրեն զիմող հիւանդները կը խնամէ ամենայն ուղադրութեամբ : Արդե՞ մեր ազգայիններէն ոմանք հուն յաճախած են արգիւններէն մեծապէս գոհ եղած են : Ի տեղեկութիւն հասարակութեան կը ծանուցուի քէ յիշեալ հաստատութիւնը Ապրիլ 18—30էն սկսեալ հետեւեալ ժամերուն պիտի բացուի :

Առաւօտուն՝ ժամը 7ուկէսէն մինչեւ ժամը 10 երկի մարդոց համար, և 10էն մինչեւ կեսօրէն վերջը ժամը մեկ կանանց համար : Նոյնպէս կեսօրէն վերջը ժամը 4էն մինչեւ 6ուկէս հաստատութիւնը բաց պիտի մնայ :

ՆՈՐ ՏՊԱՐԱՆ Ի ՉՄԻՐՆԻԱ

Նորահաստատ տպարանս՝ իրեն զիմող յաճախորդները գոհ ընելու և ազգային գրասէրներու փոքր ՚ի շատ նպատամատոյց լինելու համար՝ պատրաստ է խիտ աժան գիներով և մաքուր տպագրութիւնով ամեն տեսակ գիրք, պարբերական թերթեր և յայտարարութիւններ, հարսանիքի և յուղարկաւորութեան ծանուցադիրներ ևս ևս տպելու : Աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ ստանալ ուղղը կրնայ դիմել ՚ի Սէլէէ Խոն, վերի յարկ թիւ 17, Մ Ս Ե Ր Ե Ա Ն Տ Պ Ա Ր Ա Ն Է :

Խմբագիր—տէր լրագրոյս, Պ. Կ. Ս. Պապարէան :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ